

Rewizja koncepcji metabolizmu informacyjnego Antoniego Kępińskiego

Revision of Antoni Kępiński's concept of information metabolism

Jan Ceklarsz

Towarzystwo Internistów Polskich

Summary

Information metabolism is a key model for describing psychiatric life in the works of a Polish psychiatrist, Antoni Kępiński. Due to the significance of Kępiński's writings on the psychiatric environment in Poland, and also its influence on the cultural life, a significant interpretative trend of this concept was subject to a critical analysis, a trend which relies on identifying information metabolism with the so-called biological model. The biological model is a postulate appearing in Kępiński's writings to describe issues concerning psyche in analogy to the somatic structures of an organism, especially the biology of a cell. This fragment of Kępiński's work was the main reason for his subsequent criticism. This article proves that the concept of information metabolism itself does not include the biological model. Eventually, an example has been provided to show the topicality of the system of Kępiński's information metabolism in relation to the concept of somatic markers of Antonio Damasio.

Słowa kluczowe: Kępiński, metabolizm informacyjny, model biologiczny, Damasio

Key words: Kępiński, information metabolism, biological model, Damasio

Wstęp

Postać Antoniego Kępińskiego na trwałe wpisała się w sferę symboliczną polskiej psychiatrii [1]. Świadczy o tym powrót do jego twórczości w licznych publikacjach, wydawanych także w formie zbiorów tematycznych [2–4]. Jednocześnie wokół jego dzieła panuje wciąż wiele nieporozumień, spośród których najwięcej chyba dotyczy kluczowej koncepcji metabolizmu informacyjnego. Model metabolizmu informacyjnego stanowi podstawowy system opisu życia psychicznego w koncepcji Kępińskiego, ale jednocześnie uważany jest w niej za element najbardziej kontrowersyjny. Rodzi to problem całościowej interpretacji jego twórczości. Główną tego przyczyną jest uznanie marginalnej propozycji Kępińskiego, dotyczącej opisu psychiki na podstawie biologii komórki, czyli tzw. modelu biologicznego, za strukturalną część metabolizmu informacyjnego.

Założeniem niniejszego artykułu jest zreferowanie podstawowego – źródłowego sposobu rozumienia metabolizmu informacyjnego oraz jego wtórnej interpretacji, tj. modelu biologicznego. Następnie przedstawiono sposób ujęcia tego tematu w piśmiennictwie. Kolejnym etapem jest argumentacja przeciw łącznemu traktowaniu obydwu koncepcji. Oddzielenie pojęciowe metabolizmu informacyjnego od modelu biologicznego pozwoli na wzrost potencjału heurystycznego twórczości Kępińskiego, czego przykładem są jej podobieństwa z tezami neurobiologa Antonia Damasia.

Metabolizm informacyjny w pismach Kępińskiego

Metabolizm informacyjny został opisany systematycznie w *Melancholii* [5], ale pojawia się w formie nawiązań w większości tekstów Kępińskiego, a istotne fragmenty na ten temat zawierają *Psychopatologa nerwic* [6] i *Lęk* [7]. Sam model nie jest jednolity i pomiędzy poszczególnymi sposobami jego zastosowania zauważalne są niekonsekwencje. Jak się wydaje, koncepcja metabolizmu informacyjnego była raczej narzędziem używanym z przekonaniem o ontologicznym znaczeniu jego założeń niż gotową teorią psychologiczną czy psychiatryczną.

Metabolizm informacyjny stwierdza, że życie psychiczne człowieka (a także innych zwierząt; niekiedy to pojęcie jest rozciągane na całą przyrodę ożywioną) polega na wymianie informacji z otoczeniem w formie symbolicznej. Wymiana informacyjna tworzy przeżycia psychiczne, które są według Kępińskiego subiektywnym, tj. jednostkowym i nieredukowalnym do zjawisk fizykalnych aspektem życia (przynajmniej na poziomie rozwoju nauki, jaki był w czasie formułowania założeń modelu metabolizmu informacyjnego). Podstawowe zasady funkcjonowania człowieka w świecie (przyrodniczym i kulturowym) powstały w wyniku ewolucji i zawierają w sobie imperatywy przetrwania osobniczego i gatunkowego ujęte w tzw. prawa biologiczne. Pierwsze prawo biologiczne mówi o konieczności zachowania własnego życia, natomiast drugie o trwaniu gatunku. Z tymi prawami Kępiński wiąże zasadnicze postawy, jakie podmiot przyjmuje w stosunku do otoczenia, nazywane postawami orientacyjnymi: „od” i „do”.

Postawa „od” jest typowa dla pierwszego prawa biologicznego na zasadzie „zniszczę lub zostanę zniszczony” i obejmuje głównie sytuację zaspokojenia potrzeb życiowych lub uniknięcia zagrożenia. Postawa „do”, związana z drugim prawem biologicznym, określa relację zbliżenia i nawiązania kontaktu międzyosobniczego. Ta postawa jest dla Kępińskiego właściwym środowiskiem metabolizmu informacyjnego, gdyż to w niej możliwa jest wymiana informacji. Obydwie postawy są niezbędne w życiu, a ich równowaga została metaforycznie nazwana dialektyką życia i śmierci, czy też dialektyką zmienności i niezmienności. Kępiński wyróżnił także postawę „nad”, która jest twórczą realizacją własnych zamierzeń, celowym działaniem swoiście ludzkim. Z postawą „nad” wiąże się postawa „pod” – poddanie się porządkowi otoczenia. Warto zwrócić uwagę na ten charakterystyczny motyw w twórczości Kępińskiego, nie zawsze dobrze rozumiany, że postawa „nad” nie jest dążeniem do panowania nad światem, ale realizacją siebie w przestrzeni wolności i wynika z postawy „do”. Postawy „nad” i „pod” także się równoważą, tj. człowiek nie może przyjmować tylko postawy „nad”, której dominacja prowadzi do patologii

władzy. W psychopatologii brak ograniczeń postawy „nad” jest dla Kępińskiego cechą psychozy schizofrenicznej.

Funkcjonujący według biologicznych uwarunkowań metabolizm informacyjny jest całościowym przeżyciem emocjonalno-racjonalnym, w którym Kępiński wyróżnił dwie fazy. Pierwsza faza metabolizmu informacyjnego jest emocjonalnym wyborem postawy orientacyjnej „od” lub „do” w stosunku do danego przedmiotu, dzieje się podświadomie i niezależnie od podmiotu. Druga faza to racjonalny wybór konkretnego postępowania – struktury czynnościowej, która jest pochodną wiedzy, doświadczenia, zdolności intelektualnych, ale zawsze dokonuje się na tle wyboru emocjonalnego pierwszej fazy.

Model biologiczny

W 1970 roku ukazał się krótki artykuł Kępińskiego *O biologiczny model w myśleniu psychiatrycznym*, który liczy niecałe dziewięć stron w książkowym wydaniu zbioru jego artykułów zatytułowanym *Rytm życia* [8]. Większość tekstu zajmują prezentowane wcześniej poglądy o znaczeniu praw biologicznych, postaw orientacyjnych i o układach samosterujących. Na końcu artykułu pojawia się postulat, aby podjąć próbę ujęcia zagadnień psychologicznych i psychiatrycznych poprzez ich opis w modelu biologicznym, czyli w analogii do somatycznych struktur morfologicznych i funkcjonalnych żywego organizmu. Według Kępińskiego są one bliższe funkcjonowaniu psychiki niż modele techniczne – oparte na zasadach działania maszyn. Propozycja Kępińskiego to spojrzenie na psychopatologię poprzez zaburzenia funkcjonowania komórki.

Komórka jest sterowana przez jądro komórkowe, gdzie znajduje się plan genetyczny (DNA). Jądro łączy się „skomplikowaną siecią kanalików i błon” [8, s. 272] z błoną komórkową, która jest granicą oddzielającą świat zewnętrzny od wewnętrznego. Osiove objawy schizofrenii – autyzm i rozszczepienie – w tym modelu polegają na patologii struktur analogicznych do jądra komórkowego i błony komórkowej. Dominują postawa „od” i życie „w świecie marzeń”, co ostatecznie prowadzi do zatarcia granicy „ja” – świat i dezintegracji porządku indywidualnego. Patologiczna oscylacja nastroju w chorobie afektywnej dwubiegunowej odpowiada zaburzeniu pracy mitochondriów dostarczających energię komórce, a nerwicowa „niemożność «przetrawienia» swych spraw życiowych” [8, s. 273] przypomina zaburzenie pracy lizosomów. Zaznaczyć należy, że Kępiński oraz późniejsi autorzy używali terminu „model biologiczny” do określenia każdej analogii między zjawiskami somatycznymi i psychicznymi.

Metabolizm informacyjny w piśmiennictwie

W przeglądzie piśmiennictwa na temat twórczości Kępińskiego skupiono się na głównych nurtach interpretacyjnych koncepcji metabolizmu informacyjnego, wśród których dominuje traktowanie jej przede wszystkim jako modelu biologicznego. Przyczyniła się do tego wstępna recepcja dzieła Kępińskiego w kilka lat po jego śmierci, w tym głównie artykuł Andrzeja Kowala opublikowany w 1975 roku w zbiorze poświęconym Kępińskiemu [9]. Tekst jest w zasadzie streszczeniem wybranych

aspektów myśli Kępińskiego, w którym zrelacjonowane i wyeksponowane zostały tezy artykułu *O biologiczny model w myśleniu psychiatrycznym* [8] na równi z podstawowymi założeniami teorii.

Artykuł Kowala narzucił sposób rozumienia metabolizmu informacyjnego w większości późniejszych publikacji. Dobitym tego przykładem jest praca Andrzeja Jakubika, który w 1981 roku opublikował najobszerniejszą jak dotychczas analizę założeń teoretycznych w twórczości Kępińskiego [10]. Metabolizm informacyjny jest w niej przedstawiony dokładnie według schematu Kowala. Opis ten poprzedzony został wstępem odnoszącym model Kępińskiego do teorii systemów i opatrzony komentarzem: „Pogłębia ona [koncepcja metabolizmu energetyczno-informacyjnego – przyp. mój] zupełnie niepotrzebnie eklektyzm Kępińskiego, wprowadzając wyraźnie akcenty stanowiska naturalistycznego [...] sprzecznego z założeniami psychiatrii rozumiejącej, czy też psychiatrii aksjologicznej” [10, s. 365] oraz: „W imię wolności istoty ludzkiej występował przeciwko wszelkim ideologiom, a tymczasem sam stworzył i propagował model ideologii utopijnej. Stojąc na stanowisku sceptycyzmu naukowego odnośnie możliwości poznania psychiki człowieka, ostrzegał przed próbami zamknięcia go w schematy logicznych konstrukcji teoretycznych, ale sam nie oparł się pokusie własnej koncepcji świata i człowieka, koncepcji metabolizmu energetycznego i informacyjnego” [10, s. 219]. Jakubik, prezentując dzieło swojego nauczyciela, dokonał tego w cytowanej książce generalnie w sposób afirmujący, podkreślając wielowątkowość tej twórczości i brak czasu na jej systematyczne opracowanie przez autora. Jednak w przypadku metabolizmu informacyjnego jego opinia jest radykalnie negatywna, przy czym ewidentnie interpretacja tej koncepcji przeprowadzona została przez pryzmat modelu biologicznego.

Po artykule Jakubika w publicystyce dotyczącej Kępińskiego ta kluczowa dla jego opisu antropologicznego koncepcja pojawia się w ścisłym rozumieniu jako model psychiki skonstruowany na wzór modelu komórkowego. W innych przypadkach jest raczej sygnalizowana niż analizowana. Model metabolizmu informacyjnego został zastosowany przez Andrzeja Kokoszkę do badań nad metodami psychoterapii, w których zostało stwierdzone wprost: „Metabolizm informacyjny to stworzone przez Kępińskiego metaforyczne określenie modelu przetwarzania informacji opartego na strukturze i mechanizmach funkcjonowania komórki biologicznej” [11, s. 71]. Podobnie w ramach interdyscyplinarnych badań nad skonstruowaniem matematycznego modelu metabolizmu informacyjnego jest on postrzegany w kontekście biologii komórki [12]. Kokoszka i wsp. sygnalizują w późniejszym artykule odrębność opisów z *Melancholii* i z *O biologiczny model w myśleniu psychiatrycznym*, ale konsekwentnie optują za „biologicznym” rozumieniem metabolizmu informacyjnego [13]. O metabolizmie informacyjnym jako strukturze analogicznej do budowy komórki pisał także Eugeniusz Brzeziński w przedmowie do broszury Kępińskiego *Z psychopatologii życia seksualnego* [14]. Co ciekawe, o modelu biologicznym nie wspominał jednak w przedmowie do *Melancholii* [15]. Perspektywę modelu biologicznego przyjął również Artur Mnich [16].

Nie wszyscy autorzy widzieli metabolizm informacyjny wyłącznie przez pryzmat modelu biologicznego. Józef Maciuszek w szeroko zakrojonym opracowaniu twórczości Kępińskiego [17] metabolizm informacyjny poddał analizie w kontekście ogólnej

teorii systemów, zajmował się także wybranymi elementami konstytutywnymi tej koncepcji, nie stosując przy tym odniesień do modelu komórkowego. Również Tadeusz Struzik, badając koncepcję metabolizmu informacyjnego w ramach teorii informacji, nie traktował jej jako modelu biologicznego [18].

Nieporozumienia w tym temacie wiążą się szczególnie z artykułem Kowala [9] i jego oddziaływaniem na sposób myślenia o metabolizmie informacyjnym. Przykładem mogą być zarzuty, jakie przytacza Maciuszek, dotyczące zbytniego upraszczania psychiki w modelu komórkowym [17]. Pochodzą one z krytyki przeprowadzonej przez Jakubika na podstawie narracji Kowala. Odnoszą się więc do całości koncepcji metabolizmu informacyjnego, a nie tylko do elementów modelu biologicznego. Z kolei Kokoszka i wsp. stwierdzają, że tekst Kowala „przedstawia koncepcję metabolizmu informacyjnego z szerokiej, interdyscyplinarnej perspektywy, a jej autora ukazał jako filozofa, który w swojej koncepcji porusza centralne zagadnienia metafizyczne oraz epistemologiczne” [13, s. 703-704]. Z tą opinią trudno się zgodzić, gdyż praca Kowala jest kompilacją wątków zaczerpniętych z dzieł Kępińskiego, a właściwie sprowadza się do ich dosłownego przepisania lub niewielkiej modyfikacji stylistycznej.

Dyskusja

Rewizja koncepcji metabolizmu informacyjnego ma na celu przede wszystkim demarkację elementów dla niej podstawowych od wtórnego konstruktów, jakim jest tzw. model biologiczny. Opis życia psychicznego poprzez morfologię i funkcjonowanie komórki eukariotycznej nie znajduje uzasadnienia w głównych tekstach dotyczących metabolizmu informacyjnego. W najszerszej prezentacji tego zagadnienia, jakim jest spory fragment *Melancholii* [5], metabolizm informacyjny ulokowany został przede wszystkim w ramach naturalnych rytmów biologicznych – snu i czuwania, a także rytmu rozwoju osobniczego przedstawianego za pomocą metafory pór roku. Kępiński endogenne rytmy dynamiki życiowej, przeżywany jako nastrój, powiązał z postawami orientacyjnymi „do” i „od”, które są w subiektywnym odbiorze uczuciami. Nastrój i uczucia tworzą koloryt, będący podstawą pierwszej – emocjonalnej fazy metabolizmu informacyjnego. Na podstawie kolorytu podejmowane są racjonalne decyzje drugiej fazy. Przebieg metabolizmu informacyjnego przedstawiony w *Melancholii* podkreśla znaczenie emocji w konkretnych wyborach dotyczących relacji podmiotu do świata otaczającego, które zostały nazwane modelami rzeczywistości.

Podobnie wygląda opis metabolizmu informacyjnego w *Psychopatologii nerwic* [6]. Różnice w porównaniu z *Melancholią* dotyczą akcentowania poszczególnych kwestii, np. korelatów neuronalnych metabolizmu informacyjnego czy genezy układu samokontroli. W rozważaniach zawartych w *Lęku* [7], w których metabolizm informacyjny przewija się wyraźnie przez spory fragment tekstu, Kępiński zajął się m.in. rolą operacji symbolicznych w funkcjonowaniu metabolizmu informacyjnego. Sfera symboliczna, czyli „duch” (pisany przez Kępińskiego w cudzysłowie), przeciwstawiona została metabolizmowi energetycznemu. „Duch” jest wspólnotowy, ponadczasowy i nieograniczony, ciało natomiast jest zamknięte we własnej strukturze, jednostkowe i niszczone.

W poszczególnych fragmentach Kępiński kładł nacisk na różne aspekty metabolizmu informacyjnego, tj. znaczenie emocji, symbolu, przewagi postawy „do”. Tam, gdzie przedstawiał koncepcję metabolizmu informacyjnego, w żadnym miejscu nie znajdziemy jakiegokolwiek odniesienia do modelu komórkowego jako całościowej struktury obrazującej procesy psychiczne. Dlatego nie można przyjąć, że autor, tworząc zręby swojej koncepcji, strukturyzował sposób myślenia o wymianie informacji między jednostką a otoczeniem w analogii do biologii komórki.

Kępiński postulował natomiast, aby „stronę subiektywną zjawisk życiowych rozpatrywać przez pryzmat zasadniczych praw biologicznych. Łatwiej mogą wówczas uwydatnić się pewne analogie, które zamazują się przy wyłącznym koncentrowaniu się na zjawiskach psychicznych i stwarzaniu klasyfikacji nie opartych na biologii obiektywnej” [5, s. 175]. Porównywał zjawiska psychiczne z somatycznymi, najczęściej na różnych poziomach organizacji systemu nerwowego. Pojawiają się także sugestie, które później znajdują się w modelu biologicznym. Kępiński pisał o „niestrainności” psychicznej oraz o zmianach rytmu dynamiki życiowej w związku z cykliczną pracą mitochondriów [5]. Najbliższy założeniom modelu biologicznego jest zawarty w *Schizofrenii* opis wybuchu psychozy, gdzie dochodzi do rozbicia struktury „ja” oraz granicy „ja”–świat [19]. Sytuacja ta została przedstawiona na wzór patologii jądra komórkowego i błony komórkowej. Przykłady te nie składają się jednak w całościowy system modelu biologicznego.

Jaki jest zatem status tej propozycji w twórczości Kępińskiego? Odpowiedź na to pytanie jest stosunkowo prosta, a podał ją sam autor, pisząc: „Prawdopodobnie niejednemu czytelnikowi powyższa koncepcja modelu biologicznego, zwłaszcza zredukowanego do pojedynczej komórki, wyda się absurdalna. Niemniej jednak słuszne jest chyba dążenie, ażeby w psychologii i psychiatrii w miejsce modeli technicznych próbować wprowadzenia modeli biologicznych, z natury swojej bliższych rzeczywistości psychologicznej niż te pierwsze” [8, s. 274]. Model biologiczny jest więc próbą nowego spojrzenia, przyczynkiem do rozwiniętej już wtedy koncepcji metabolizmu informacyjnego, eksperymentem myślowym w teorii psychopatologicznej. Jak wynika z przytoczonego cytatu, Kępiński zdawał sobie sprawę z problematyczności takiego ujęcia psychiki. Natomiast w swoich badaniach dotyczących problemu psychofizycznego, który przenika koncepcję metabolizmu informacyjnego, model biologiczny był zwróceniem uwagi na potrzebę innego sposobu opisu zjawisk biologicznych niż określanie ich językiem techniki. Nawiązuje do ogólnej teorii systemów z postulatem izomorfizmu, czyli: „występowania w różnych naukach podobnych praw systemowych” [20, s. 113]. W związku z tym, że ludzki organizm zbudowany jest z komórek, model biologiczny na zasadzie izomorfizmu pomiędzy cytobiologią a neurobiologią, powinien wedle intencji Kępińskiego lepiej odzwierciedlać funkcje nerwowe i ich korelaty w postaci przeżyć subiektywnych niż modele techniczne – oparte na budowie maszyn. Jednakowoż tak uproszczona biologia komórki sama przypomina raczej proste urządzenie techniczne.

Metabolizm informacyjny rozumiany przez pryzmat modelu biologicznego wyrządził szkodę twórczości Kępińskiego. Kokoszka zauważył, że „bardzo krytyczna ocena tej koncepcji przez Jakubika zniechęciła większość polskich psychiatrów do jej

rozwijania” [11, s. 71]. Przykładem narosłych nieporozumień jest praca Krzysztofa Murawskiego [21], który analizując koncepcję sumienia w twórczości Kępińskiego, odwołuje się do modelu biologicznego i wskazuje ośrodek organizacji psychiki – jądro, bez doprecyzowania czym jest ta struktura. Drugim elementem jest wewnętrzpsychiczne „jądro życia”, które miałyby sterować procesami budowy (utożsamianymi z dobrem) i rozpadu (utożsamianymi ze złem). Równowaga tych procesów ma wymiar etyczny. Tego wywodu nie można zaakceptować, gdyż Kępiński nigdzie nie pisał o „jądrze życia” jako części psychiki. Wręcz przeciwnie, metaforyczne określenie „jądro życia” jest dla niego synonimem życia cielesnego, somatycznego, czyli przede wszystkim metabolizmu energetycznego [7].

Znaczenie koncepcji metabolizmu informacyjnego, ale również problemy w jej zastosowaniu zauważył Jacek Bomba, który pisał: „Podejmowano także później jej [koncepcji metabolizmu informacyjnego – przyp. mój] krytyczną ocenę. Podstawowym zarzutem, jaki tej koncepcji się stawia z pozycji metodologii nauk, jest trudność opracowania na jej podstawie takich metod pomiarów, aby można ją było sprawdzić doświadczalnie. [...] Jest to jednak zarzut ujawniający niezrozumienie istoty koncepcji metabolizmu informacyjnego. Koncepcja Kępińskiego nie jest teorią naukową. Nie powinno się jej oceniać wedle kryteriów właściwych dla takich teorii. [...] Porządkuje ona – z ogromnym sukcesem – fragmenty wiedzy zgromadzonej przez neurofizjologię, psychologię, nauki społeczne i medyczne. Pozwala zarazem przybliżyć się do złożoności czym jest człowiek i jego cierpienie” [22, s. 345-346].

Celem niniejszego artykułu nie jest ocena przeprowadzonych badań nad praktycznym zastosowaniem koncepcji metabolizmu informacyjnego w rozumieniu modelu biologicznego (uczynił to już Kokoszka [13, 23]). Natomiast po separacji modelu biologicznego od metabolizmu informacyjnego ten kluczowy dla twórczości Kępińskiego model antropologiczny odzyskuje potencjał wyjaśniający poprzez swoją prostotę, interdyscyplinarność, rzetelnie przeprowadzony fenomenologiczny opis momentów egzystencjalnych człowieka oraz mocne zakorzenienie w psychiatrii. Jedną z możliwości wykorzystania koncepcji Kępińskiego w kognitywistyce jest jej odniesienie do ważnych dla tego nurtu prac neurobiologa Antonia Damasia [24, 25].

Badając neuronalne mechanizmy podejmowania decyzji, Damasio wysunął wnioski podobne do tych sformułowanych przez Kępińskiego. Według portugalskiego badacza podstawą procesu decyzyjnego jest stan emocjonalny organizmu, na który składa się percepcja własnego ciała w odpowiedzi na bodziec reprezentowany umysłowo. Emocje mają charakter poznawczy. Podzielone zostały na pierwotne (wrodzone), zależne od pracy układu limbicznego i wtórne (wyuczone), rozgrywające się w korze przedczołowej, ale także w strukturach neuronalnych typowych dla emocji pierwotnych. Damasio wyróżnił także uczucia będące reprezentacją stanu ciała w odwzorowaniach neuronalnych nazwanych mapami ciała. Drugim aspektem uczuć jest ich powiązanie z mentalną reprezentacją obiektu, który wywołuje dane uczucie. Dla Damasia istota uczuć zawiera się w monitorowaniu stanu ciała na zasadzie jego swoistej metaprezentacji umysłowej – „emocje grają na scenie ciała, uczucia na scenie umysłu” [25, s. 28]. Uczucia w dużej mierze wywodzą się z emocji, ale nie wszystkie. Wyróżnione zostały także uczucia tła jako ogólna informacja o stanie ciała. Przebiegają one na

podłożu neuronalnym i biochemicznym. Są odbierane jako stan podobny do nastroju (ale według Damasia trwają dłużej niż nastrój).

Również dla Kępińskiego podstawą podejmowania decyzji jest koloryt nastrojowo-emocjonalny pierwszej fazy metabolizmu informacyjnego. Na koloryt składa się stan organizmu, nazywany dynamiką życiową, subiektywnie przeżywany jako nastrój. Drugą składową są emocje – które Kępiński traktował synonimicznie z uczuciami – jako psychosomatyczny wyraz przyjętej postawy orientacyjnej. Dalsza analogia pomiędzy tymi opisami zawiera się w wyraźnym podkreśleniu ewolucyjnego pochodzenia procesów emocjonalnych. Wyróżnione przez Damasia popędy i instynkty warunkujące podstawowe formy zachowań podobne są do praw biologicznych. Wreszcie analogiczne do wyboru postaw orientacyjnych są markery somatyczne, czyli „specjalne rodzaje uczuć generowanych na podstawie wtórnych emocji. Te emocje i uczucia zostały połączone w procesie uczenia się z przewidywalnymi przyszłymi skutkami pewnych scenariuszy rozwoju wypadków. Gdy negatywny marker somatyczny zostaje zestawiony z określonym przyszłym skutkiem danego działania, staje się dzwonkiem alarmowym. Kiedy natomiast dokona się takie zestawienie z markerem pozytywnym, staje się on bodźcem zachęty” [24, s. 197]. W ogólnym zarysie wnioski Damasia, chociaż często wyprowadzane z innych założeń, mają wiele zbieżnych punktów z tezami metabolizmu informacyjnego Kępińskiego.

Oczywiście koncepcja portugalskiego uczonego nie jest prostym przełożeniem modelu Kępińskiego. Przedstawiono jedynie wybrane punkty wspólne, które mają obrazować aktualność prac Kępińskiego. Temat ten wymaga odrębnego opracowania. Kognitywistyka w wydaniu Damasia nie jest też jedyną perspektywą badawczą twórczości Kępińskiego. Nowe badania w tym zakresie mogą wszak okazać się o wiele bardziej owocne, gdy zrezygnuje się z problematycznej nawet dla jej autora propozycji modelu biologicznego w rozumieniu metabolizmu informacyjnego.

Piśmiennictwo

1. de Barbaro B. red. *Konteksty psychiatrii*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego; 2014.
2. Znak. 1975; 254(8).
3. Przegląd Lekarski. 1983; 40(12).
4. Psychoterapia. 2012; 4(163).
5. Kępiński A. *Melancholia*. Kraków: Wydawnictwo Literackie; 2001.
6. Kępiński A. *Psychopatologia nerwic*. Kraków: Wydawnictwo Literackie; 2002.
7. Kępiński A. *Lęk*. Kraków: Wydawnictwo Literackie; 2002.
8. Kępiński A. *Rytm życia*. Kraków: Wydawnictwo Literackie; 2004. s. 266–274.
9. Kowal A. *Metabolizm informacyjny według Antoniego Kępińskiego*. Znak 1975; 254(8): 973–989.
10. Jakubik A, Masłowski J. *Antoni Kępiński – człowiek i dzieło*. Warszawa: PZWL; 1981. s. 219, 365–374.
11. Kokoszka A. *Rozumieć aby leczyć i podnosić na duchu. Psychoterapia według Antoniego Kępińskiego*. Kraków: Collegium Medicum UJ; 1996. s. 71.

12. Kokoszka A, Bielecki A, Holas P. *Mental organization according to the metabolism of information and its mathematical description*. Int. J. Neurosci. 2001; 107(3–4): 173–184.
13. Kokoszka A, Holas P, Bielecki A. *Zaktualizowany model metabolizmu informacyjnego*. Psychiatr. Pol. 2003; 37(4): 703–712.
14. Brzezicki E. *Przedmowa*. W: Kępiński A. *Z psychopatologii życia seksualnego*. Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich; 1973. s. 57.
15. Brzezicki E. *Przedmowa*. W: Kępiński A. *Melancholia*. Kraków: Wydawnictwo Literackie; 2001. s. 5–8.
16. Mnich A. *Spotkanie koncepcji Antoniego Kępińskiego i Karola Wojtyły w świetle fenomenologii: inspiracje dla psychoterapii i psychiatrii*. Psychoterapia 2012; 4(163): 28–30.
17. Maciuszek J. *Obraz człowieka w dziele Kępińskiego*. Wrocław: Fundacja na rzecz Nauki Polskiej; 1996. s. 8–12, 24–33.
18. Struzik T. *Metabolizm informacyjny Kępińskiego w świetle teorii informacji*. Przegląd Lekarski 1983; 40(12): 865–871.
19. Kępiński A. *Schizofrenia*. Kraków: Wydawnictwo Literackie; 2001. s. 198–220.
20. Bretalanffy von L. *Ogólna teoria systemów*. Warszawa: PIW; 1984. s. 113.
21. Murawski K. *Jaźń i sumienie. Filozoficzne zagadnienia rozwoju duchowego człowieka w pracach Junga i Kępińskiego*. Wrocław: Ossolineum; 1987. s. 41–45.
22. Bomba J. *Są takie książki, do których chcemy wracać...* W: Kępiński A. *Melancholia*. Kraków: Wydawnictwo Literackie; 2001. s. 344–346.
23. Kokoszka A. *Perspektywy dalszego rozwoju koncepcji metabolizmu informacyjnego w psychoterapii*. Psychiatr. Pol. 2002; 36(6): 885–894.
24. Damasio A. *Błąd Kartezjusza*. Poznań: Rebis; 2013.
25. Damasio A. *W poszukiwaniu Spinozy*. Poznań: Rebis; 2005.

Adres: Jan Ceklarczyk
ceklarczyk@wp.pl

Otrzymano: 22.01.2016

Zrecenzowano: 27.07.2016

Otrzymano po poprawie: 24.08.2016

Przyjęto do druku: 10.10.2016